

Romeinse soldaten in de Zaanstreek

De Romeinen zijn nooit noordelijker gekomen dan het fort bij Velsen, een vooruitgeschoven post van de Limes (grens) ter hoogte van de rivier de Rijn. Of toch wel? De ontdekking van een Romeinse wachttoren op het Provily sportpark in Krommenie wijst op de aanwezigheid van Romeinse soldaten in de Zaanstreek.

Archeologen wisten niet wat ze zagen, toen ze in 1964 op de resten van een palissade stuitten op het terrein van het Provily sportpark aan de rand van Krommenie. De palissade (een omwalling, bestaande uit een rij aaneengesloten in de grond geslagen palen) had een onregelmatige, vierhoekige vorm. De langste zijde mat 34 meter. Binnen de palissade vonden archeologen de stompjes van zware palen van een vierkant gebouw, dat zo'n drie bij drie meter moet zijn geweest.

Het was niet direct duidelijk of het om een Fries of Romeins bouwwerk ging. Onder de archeologen heerste veel onenigheid over de aard van het bouwwerk. Wel werden er Romeinse aardewerkscherven en munten aangetroffen, die zouden kunnen wijzen op Romeinse aanwezigheid in het gebied. De vindplaats kreeg de naam 't Hain mee, aanvullend onderzoek kon helaas niet worden verricht.

Fort aan het water

Pas toen in 2010 plannen werden ontwikkeld om op het Provily sportpark huizen te bouwen, zag de gemeente Zaanstad kans om het archeologisch onderzoek van 50 jaar eerder weer op te pakken. In september 2018 ging de opgraving van start. De houten palissadepalen werden uit de bodem opgediept. Ze bleken deels op een oude kreek te staan, die later met klei opgevuld was.

De onregelmatige vorm van de palissade volgde voor een deel de loop van deze kreek. Er leek bij de ingang van de palissade zelfs ruimte open te zijn gelaten voor het water, dat zo'n zeven meter breed moet zijn geweest. Waarschijnlijk vormde de kreek een verbinding met het Oer-IJ, waarover onder meer het Romeinse fort bij Velsen kon worden bereikt. Het zware hout voor de bouw van het vierkante gebouw zal ook over het water aangevoerd zijn, aangezien in de directe omgeving geen geschikte bomen van dat formaat groeiden.

Militaire precisie

Naast de palissadepalen konden twee van de vier zware elzenhouten hoekpalen van het vierkante gebouw worden uitgegraven. De twee andere palen lagen vast onder kabels en leidingen die niet konden worden verlegd. De vorm en afmetingen van het gebouw vertoonden zoveel overeenkomsten met opgravingen in Leidsche Rijn en Velsen, dat al snel duidelijk werd dat het om een Romeinse wachttoren ging.

Zowel de palissade als de wachttorenen binnen de muur stammen uit de eerste helft van de eerste eeuw na Christus. Beide zijn gebouwd door Romeinse soldaten, die het project zeer professioneel aanpakten. Ze kozen een strategische plek in het landschap, verstevigden de oevers van de kreek, hoogden het terrein met plaggen op, kapten palen voor de palissade in de omgeving en brachten tenslotte boomstammen voor de bouw van de wachttorenen over het water naar hun kamp toe.

Verrassende vondsten

Nog meer bewijs voor een Romeinse oorsprong wordt geleverd door de andere vondsten van 't Hain. Zo zijn onder meer een puntgave fibula (mantelspeld), een fragment van een Romeinse speer en een metalen strip van de wangplaat van een Romeinse helm aangetroffen. Maar ook zo'n 6.500 scherven en soms zelfs complete potten van inheems en Romeins aardewerk. Allen typische voorwerpen uit Romeinse legerkampen.

Het gebied van 't Hain lag destijds ver buiten de grenzen van het Romeinse Rijk. De Romeinse wachttoren in Krommenie is dan ook de meest noordelijke Romeinse militaire nederzetting op het vasteland. Dankzij deze vondst weten we nu dat de Romeinen een stuk noordelijker zijn gekomen dan we altijd dachten. En daarmee heeft de Zaanstreek een bijzonder stukje geschiedenis in huis.

Tekst: Sarah Remmerts de Vries

Bron: A. Médard (Archeologenbureau Argo) en P. Kleij (Gemeente Zaanstad), 'Romeinen in Krommenie', Erfgoed Magazine nr. 19 (april 2019).

Publicatiedatum: 14/04/2020

Gepubliceerd op de website van Oneindig Noord-Holland.

<https://onh.nl/verhaal/romeinse-soldaten-in-de-zaanstreek>